

Stækkun Evrópska efnahagssvæðisins: Rúmenía og Búlgaría og frjáls för launafólks

Fyrir íslenskum stjórnvöldum liggur að taka afstöðu til þess hvort nýta eigi heimild í nýjum stækkunarsamningi vegna aðildar Rúmeníu og Búlgaríu að Evrópska efnahagssvæðinu til að fresta frjálsri för launafólks frá þessum ríkjum í allt að þrjú ár.

Fyrir liggur að í kjölfar fyrri stækkunar Evrópska efnahagssvæðisins árið 2004 hefur mikill fjöldi launafólks frá þeim ríkjum sem þá gengu í Evrópska efnahagssvæðið komið til starfa hér á landi. Ástæðu þess má rekja til þess að samhliða stækkuninni stóðu yfir miklar verklegar framkvæmdir hér á landi og almenn þensla hefur verið í íslensku efnahagslífi. Þannig má fullyrða að saman hafi farið þörf íslensks atvinnulífs fyrir erlent launafólk og möguleikar og þörf launafólks frá hinum nýju aðildarríkjum fyrir atvinnu.

Ljóst er að íslensk stjórnvöld og regluverk var ekki tilbúið undir þær miklu breytingar og fjölþættu vandamál sem sköpuðust á vinnumarkaði í tengslum við þá miklu fjölgun sem varð á erlendu launafólki. Þannig komu upp fjölmörg dæmi um að brotið væri að því erlenda launafólki sem hingað kom til starfa hvað varðaði launakjör, önnur starfstengd réttindi og aðbúnað allan. Með þeim hætti var reynt að nota erlent launafólk til undirboða á íslenskum vinnumarkaði. Þá voru mikil brögð að því að erlend fyrirtæki, bæði starfsmannaleigur og aðrir þjónustuveitendur, væru með starfsemi hér á landi og nýttu til þess erlent launafólk án þess að slík starfsemi væri skráð, upplýsingar lægju fyrir um umfang starfseminnar og kjör starfsmanna eða af þessari starfsemi væru greiddir skattar og aðrar skyldur til samfélagsins.

Af hálfu Alþýðusambandsins var strax í upphafi gerð sú krafa að löggjöf og annað regluverk yrðu endurskoðuð með það að markmiði að koma mætti í veg fyrir misnotkun á erlendu launafólki og að það væri notað til undirboða á íslenskum vinnumarkaði. Jafnframt lagði ASÍ áherslu á að starfsemi starfsmannaleiga og erlendra þjónustufyrirtækja yrðu mótaðar skýrar reglur til að verja kjör starfsmanna þeirra og koma í veg fyrir að slík fyrirtæki gætu skapað sér samkeppnisforskot í atvinnulífinu með undirboðum í skjóli þess að virða ekki þau kjör og reglur sem gilda fyrir innlend fyrirtæki.

Í annan stað lagði ASÍ áherslu á að styrkja þyrfti alla framkvæmd og eftirlit með því að kjarasamningar og lög væru virt gagnvart erlendu launafólki sem hér starfar og erlendum fyrirtækjum sem hér veittu þjónustu. Af hálfu ASÍ og aðildarsamtaka þess var mikil vinna lögð í að útbúa upplýsinga- og kynningarefni fyrir erlenda launafólkið, auk þess sem allt vinnustaðaeftirlit var stóreflt. Krafa ASÍ var að stjórnvöld og stjórnvöldustofnanir sem málið varðaðu efla sína starfsemi og eftirlit og tækju á málum af festu í þeim tilfellum þar sem uppvíst væri að verið væri að svindla á erlendum starfsmönnum og fyrirtæki væru að brjóta kjarasamninga og lög.

Á síðustu misserum hefur náðst ágætt samstarf milli Alþjóðsambandsins og aðildarsamtaka þess, Samtaka atvinnulífsins og stjórnvalda um málefni erlends launafólks á íslenskum vinnumarkað í góðu samræmi við þau sjónarmið sem verkalýðshreyfingin hefur sett fram í þessum málum. Þannig hefur allur laga- og regluramminn verið bættur til muna og réttindi og skyldur erlends launafólks og erlendra fyrirtækja með starfsemi hér á landi verið treyst með það að markmiði að erlent launafólk njóti sömu eða sambærilegra kjara og réttinda og aðrir á íslenskum vinnumarkaði og að starfsmannaleigur og erlend þjónustufyrirtæki upplýsi um starfsemi sína hér á landi og fylgi þeim lögum og reglum sem hér gilda. Nægir í þessu sambandi að benda á samkomulag ASÍ og SA um réttindi og kjör erlendra starfsmanna frá 7. mars 2004, tillögur ASÍ og SA vegna erlendra starfsmanna, gerviverktöku, opinberra innkaupa og lögbrota í atvinnustarfsemi frá 22. júní 2007, breytingar á lögum um atvinnuréttindi útlendinga frá apríl 2006, þar sem sérstaklega er tekið á skyldum fyrirtækja sem ráða starfsmenn frá 8 nýjum aðildarríkjum EES, lög um starfsmannaleigur nr. 139/2005 með síðari breytingum, lög um réttindi og skyldur erlendra fyrirtækja sem senda starfsmenn tímabundið til Íslands og starfskjör þeirra starfsmanna nr. 45/2007 og nú síðast tillögur starfshóps fulltrúa stjórnvalda og samtaka aðila vinnumarkaðarins um málefni útlendinga á íslenskum vinnumarkaði frá því fyrr í þessum mánuði.

Það er mat Alþjóðsambands Íslands að með framangreindum aðgerðum hafi laga og regluramminn um réttindi og skyldur erlends launafólks hér á landi og starfsemi erlendra þjónustufyrirtækja verði treystur til mikilla muna og að löggjöfin eigi að tryggja að erlent launafólk njóti sömu eða sambærilegra kjara og réttinda og aðrir á innlendum vinnumarkaði. Þá eigi réttindi og skyldur starfsmannaleiga og erlendra þjónustufyrirtækja að vera skýr og ótvíræð, m. a. hvað varðar skyldu til að veita upplýsingar um starfsemi sína hér á landi og skyldur gangvart starfsmönnum sínum. Jafnframt er í lögum að finna heimildir og úrræði fyrir stjórnvöld til að bregðast við og grípa til nauðsynlegra ráðstafana ef ekki er farið að lögum og réttindi erlendra starfsmanna fyrir borð borin. Má jafnvel fullyrða að lagaramminn hér á landi sé einhver sá traustasti á Evrópska efnahagssvæðinu hvað þetta varðar.

Það er jafnframt mat Alþjóðsambands Íslands að ennþá vanti verulega á að framkvæmd opinberra eftirlitsaðila og eftirfylgni sé með þeim hætti að nægilega sé tryggt að erlent launafólk njóti þeirra kjara og réttinda sem því ber. Hvorutveggja er að löggjöfin sem framfylgja ber er ný til komin og að ennþá skortir á skipulag og samhæfingu af hálfu þeirra stjórnvalda og stjórnslustofnana sem koma að þessum málaflokki. Unnið er að því að bæta hér úr og eru bundnar vonir við að skipulag og framkvæmd verði komin í ásættanlegt horf á næstu mánuðum og misserum.

Opnun vinnumarkaðarins að fullu gagnvart launafólki frá Rúmeníu og Búlgaríu áður en skipulag og eftirlit með réttindum erlends launafólks á vinnumarkaði er komið í fastara og betra form gæti leitt til frekari og alvarlegri vandamála en þegar eru fyrir hendi.

Í ljósi þess sem að framan segir er eðlilegt að íslensk stjórnvöld nýti frestunarheimild hvað varðar frjálsa för launafólks frá Rúmeníu og Búlgaríu a.m.k. tímabundið, þar til eftirlit og framkvæmd stjórnvalda með kjörum erlends launafólks sem kemur hér á grundvelli frjálsrar farar er komið í það horf sem stefnt er að. Með því að atvinnurekendur sem vilja ráða launafólk frá þessum löndum þurfa að sækja um atvinnu- og dvalarleyfi fyrir það á að vera tryggt að stjórnvöld hafi fullnægjandi upplýsingar um störf þess og ráðningarkjör, geti komið til þess upplýsingum og leiðbeint og gripið til viðeigandi ráðstafana ef þörf krefur.

Að lokum skal áréttað að frestun er engin lausn til frambúðar. Eftir stendur það mikilvæga verkefni að tryggja öllu launafólki sem starfar á íslenskum vinnumarkaði, hvernar þjóðar sem það er, þau kjör og réttindi sem því ber. Það verður aðeins gert með því að efla og treysta starfsemi stjórnvalda og eftirlitsstofnana og tryggja gott samráð og samstarf þessara aðila og aðila vinnumarkaðarins um framkvæmdina.

6. júní 2007.